

تیمارگر

زخم‌های مدرنیته

نگاهی به اندیشه‌های
اسلام‌پژوهانه اولیویه روآ

طاهره حبیبی

دبیرپرونده | دکترای فلسفه از
دانشگاه تهران

در سال ۱۹۲۸ رخدادی به ظاهر خرد و کم‌اهمیت به وقوع پیوست که بعدها نشان داد تنها برای جهان اسلام، که برای نگاه مستشرقین غربی به جهان اسلام نیز تعیین‌کننده بود: تأسیس اولین سازمان مدرن اسلام‌گرا، اخوان المسلمین، در مصر. این اولین بار بود که قرائتی از اسلام فراگیر می‌شد که از قلمرو سنتی مبتنی بر انگاره‌های شرق‌شناسانه خارج شده بود. اگر شرق‌شناسی در قرن نوزدهم موفق شده بود تفسیری از اسلام ارائه دهد که آن را مناسب حبس در قلمرو سنتی ایمان فردگرایانه می‌کرد و زمینه ظهور دولت‌های سکولار را در سرزمین‌های مسلمانان هموار می‌نمود، اکنون مسلمانانی ظاهر شده بودند که معتقد بودند اسلام را نباید تنها درون روابط فردی و خصوصی حفظ کرد؛ بلکه جایگاه آن دقیقاً وسط میدانی است که مدرنیته غربی گشوده است؛ یعنی دولت مدرن.

این ادعا و کنش‌های متعاقب آن، تنها به ایجاد تغییرات قابل‌ملاحظه در نظم سیاسی کشورهای اسلامی منجر نشد؛ بلکه به عنوان یک پدیدار اجتماعی و سیاسی، طالب‌الگوی نظری جدیدی در مطالعات پژوهشگران غربی درباره اسلام و مسلمانان شد. هرچند همچنان برخی پژوهشگران در امتداد نگاه شرق‌شناسانه، این اسلام‌گرایی را درون همان دوگانه غرب مدرن و شرق متحجر قرار

دادند؛ رخدادهای دهه ۱۹۸۰ و بعد از آن، چیزی نبود که به سادگی بتوان آن را به مفهوم جاافتاده اسلام سنتی تقلیل داد؛ رخدادهایی همچون پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، پیروزی مجاهدین افغانستانی بر ارتش شوروی، ظهور بنیادگرایی مبتنی بر جهاد، پیروزی سیاسی احزاب اسلام‌گرا در کشورهای خاورمیانه و آفریقا و در نهایت ظهور بنیادگرایی جهانی شده داعش درون اروپا. اینجا دقیقاً همان خلأیی در پژوهش‌های اسلام‌شناسانه و شرق‌شناسانه است که اولیویه روآ روی آن انگشت گذاشته و به دنبال پرکردنش است.

روآ به سال ۱۹۴۹ در خانواده‌ای یهودی‌تبار در فرانسه به دنیا آمد. مدرک کارشناسی فلسفه و مدرک کارشناسی ارشد زبان و تمدن فارسی را از مؤسسه فرانسوی زبان‌ها و تمدن‌های شرقی^۲ دریافت کرد و در سال ۱۹۹۶ دکترای علوم سیاسی را از IEP اخذ کرد. او علاوه بر مشاغل دانشگاهی، نظیر تدریس در انستیتو سیاسی پاریس و دانشگاه فلورانس؛ به عنوان کارشناس خاورمیانه و آسیای میانه، مشاغل سیاسی نیز داشته است؛ از جمله مشاور وزارت خارجه فرانسه (۱۹۸۴ تا ۲۰۰۸)، مشاور دفتر سازمان ملل متحد برای هماهنگی امداد در افغانستان (۱۹۸۸) و نماینده ویژه سازمان امنیت و همکاری اروپا در تاجیکستان (۱۹۹۳-۱۹۹۴).^۳